

Zelfportret

Ander werk van Jesse Ball in Nederlandse vertaling

Census (roman, 2018)

Het duikerspel (roman, 2020)

JESSE BALL

ZELFPORTRET

Vertaald door Jan Willem Reitsma

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV

2022

Oorspronkelijke titel *Autoportrait*
Oorspronkelijke uitgever HarperCollins, New York
Copyright © 2022 Jesse Ball
This edition is published by arrangement with Sterling Lord
Literistic, Inc. and Marianne Schönbach Literary Agency.
Copyright vertaling © 2022 Jan Willem Reitsma /
Em. Querido's Uitgeverij BV, Weteringschans 259,
1017 XJ Amsterdam

Omslag Bram Kleiweg
Foto auteur James Foster

ISBN 978 90 214 6330 8 / NUR 302
www.querido.nl

Voor Catherine Lacey

Ik las *Autoportrait* van Édouard Levé en ontdekte dat ik zijn benadering van de biografie bewonder. Bij die benadering wordt het ene feit niet boven het andere verheven, maar staan de feiten in een vruchteloos kluitje naast elkaar, als een leven. Hij schreef het in zijn negenendertigste jaar. In mijn negenendertigste jaar volgt dit boek het zijne na.

Bij mijn weten heb ik nooit paardgereden. Toen ik klein was heb ik op een olifant en een kameel gereden. Ik heb op een mens gereden. Ik ben slapend gedragen en op een brancard gerold. Op mijn vierde of derde stootte ik mijn hoofd tot bloedens toe tegen een pilaar. Tegelijkertijd reed mijn broer op zijn driewieler een heuvel af, wat mijn moeder dwong te kiezen tussen ons. Ze koos mijn broer. Op mijn zesde sneed ik mijn arm doormidden aan een glazen ruit. De snee liep overlangs en mijn arm viel open alsof de bodem uit een emmer was geslagen. Ik was op een verjaardagsfeestje, mijn eigen, toen dat gebeurde. Het was grappig genoeg mijn schuld. Alle andere kinderen huilden plotsklaps in koor. Naast de plek waar dat gebeurde heeft een jongen uit de buurt me een keer met een softbalknuppel in mijn gezicht geslagen. Hij heeft nooit zijn excuses aangeboden of verklaard waarom hij dat deed en ik was niet boos en eiste ook geen verklaring. Misschien vermoedden we dat er geen verklaring voor dingen is. Ik vind planten water geven veel gedoe, en tuinen zelfs nog meer, maar nog erger vind ik bladeren, gras of aarde harken. Ik houd ervan als tuinen verwilderd zijn. Anderzijds houd ik mijn woonruimte graag nauwlettend op

orde, hoewel het me niet stoort als die vies is. Zelf ben ik vaak vies en ik was me niet graag. Als jongen deed ik alsof ik douchte door de kraan open te draaien en mijn armen licht te bespatten. Maar in bad liggen vind ik wel fijn en als het kan doe ik dat vele dagen op rij. Ik raak gefrustreerd door de kleinheid van kuipen, al ben ik niet bijzonder lang. Ik heb lang gedacht dat ik één meter drieëntachtig was. Ik ben tussen de één meter tachtig en één drieëntachtig, maar ben zeker niet één drieëntachtig. Toen ik een jongen was, was mijn ene been vijf centimeter langer dan het andere. De ene maand was er niets aan de hand. Kort daarop moest ik onder het mes. De opties waren als volgt: zorgen dat het ene been korter wordt door de groei ervan te stuiten of zorgen dat het andere langer wordt door het op meerdere plaatsen te breken. Ik koos ervoor om korter te zijn, maar heb vaak overpeinsd hoe mijn leven anders had kunnen lopen, vooral wanneer ik van die statistische analyses las waarin de inkomenskloof werd afgezet tegen lengte. Ik houd van zwemmen, maar niet voor mijn conditie. Ik houd er niet van om wat dan ook voor mijn conditie te doen. Ik ben een paar keer van huis weggelopen, maar kwam nooit ver. Ik haat de zon en probeer er altijd uit te blijven. Daardoor heb ik een groot deel van mijn volwassen leven 's nachts doorgebracht, hoewel ik natuurlijk overdag de deur uit moet, of ik dat nou leuk vind of niet. Ik ben een slaapwandelaar. Vroeger praatte ik in mijn slaap, maar op een dag ben ik daarmee gestopt. Ik lijd aan nachtmerries en heb die al sinds pakweg 1990, toen mijn broer naar het ziekenhuis ging en daar aan vier ledematen verlamd raakte. Ik heb

migraine, soms een- of tweemaal per week, soms een maand niet. Als ik migraine heb kots ik en rol ik over de vloer, als een hond. Ik heb veel hersenschuddingen gehad. Op mijn achtste was ik op straat en een auto raakte me. Mijn moeder zag het. Je hebt mijn zoon geraakt, zei ze tegen de chauffeur. Op het moment dat ze dat zei besepte ze dat de vrouw een vage kennis van haar was. Mijn lichaam werd pakweg een meter de lucht in geworpen. Waarom ik me op de weg bevond: we liepen de stad in om een mechanische vogel te kopen, een soort flapperende zweefvlieger die je kon opwinden. Toen ik hem later aanschafte, bezorgde hij me geen plezier. Ik bleef zitten op de kleuterschool en ben op bijzonder onderwijs gedaan omdat ik me niet kan concentreren. Er zijn psychologische documenten, berustend op medische onderzoeken, die bewijzen dat mijn intense hyperactiviteit te maken had met hersenletsel. Als volwassene is concentratie mijn specialisme, maar ik kan nog steeds niet kiezen waarop ik me concentreer. Ik sta altijd in de starthouding om te rennen en me in een bos te verstoppen, mocht dat nodig zijn. In zo'n situatie zal ik nooit degene zijn die zich laat verrassen. Ik ging pas op mijn tweeëntwintigste met een vrouw naar bed en geloof dat ik in de jaren daarvoor veel vrouwen in verwarring heb gebracht. Ze dachten vast dat ik geen interesse in ze had. In werkelijkheid was ik ontzettend bedeesd, maar alleen op dit vlak. In alle andere situaties was ik zelfverzekerd, agressief zelfs. Het meisje met wie ik naar bed ging lokte me naar haar kamer door te zeggen dat we videogames gingen spelen. Toen we daar waren zei ze dat er geen videogames waren. Ze was

half Mexicaans en er was onlangs een boom op haar auto gevallen. Ik heb elke drug uitgetprobeerd die ik te pakken kon krijgen, maar niet omdat ik mee wou doen. Ik was gewoon nieuwsgierig naar manieren waarop ik me kon voelen. Twee vond ik het best: heroïne spuiten en DMT roken. Ik heb geen verslavingsgevoelige persoonlijkheid. Ik walg van de uitdrukking 'verslavingsgevoelige persoonlijkheid' en toch heb ik die nu gebruikt. Wanneer ik besluit met iets te stoppen, sigaretten roken bijvoorbeeld, of heroïne spuiten, dan stop ik gewoon, en heeft dat geen nare gevolgen. Een van mijn specialismen als jongeman was veel drugs tegelijk gebruiken, te veel, bijvoorbeeld: ketamine, psilocybine, xtc, heroïne, cocaïne, mescaline en sloten whiskey. Om een of andere reden ben ik nooit doodgegaan. Als kind deed ik vaak mensen na, als een soort spelletje. Dan deed ik mijn vader of mijn moeder na. Ik deed ook mijn broer na. Daar had hij een bloedhekel aan. Hij probeerde het te vermijden of weg te komen, maar dan liep ik hem achterna, alleen maar nadoen nadoen. Dan schreeuwde hij uit volle borst dat ik moest kappen en soms stopte ik zelfs dan niet. Dat nadoen van me was echter nooit een parodie. Wanneer ik dingen nadoe, probeer ik ze zo goed mogelijk na te doen. Ik houd niet van cynisme, parodie, sarcasme, humor ten koste van een ander. Ik houd erg van humor die universele tekortkomingen op de hak neemt, zoals dat je moet hurken om te poepen en dat de poep langs je benen glijdt als je dat niet doet. Als volwassene heb ik een keer een ongelukje gehad en gepoept terwijl ik mijn kleren nog aanhad. Ik dacht echt dat ik een wind ging laten, maar

dat was het niet. Als ik lig te slapen en iemand belt me, dan zal ik liegen om te verhullen dat ik sliep. Volgens mij doet iedereen dat. Mijn vriend heeft me eens opgebiecht dat hij dat doet. Ik vertel hem niet dat ik het ook doe. Ik vind het niet nodig mensen te zeggen wat ik echt vind. Daardoor heb ik een ongelooflijke variëteit aan vrienden, van wie velen elkaar niet zouden liggen als ze elkaar zouden tegenkomen. Het boeit me niet om iemand in het bijzonder zijn, en het boeit me evenmin om mensen duidelijk te maken dat ik gelijk heb. Anderzijds ben ik behoorlijk fanatiek als ik spelletjes speel, en doe ik mijn uiterste best om te winnen, echt op het overdrevene af. Maar ik kan tegen mijn verlies en als ik iemand tref die iets veel beter kan dan ik, dan verlies ik jarenlang met alle plezier, op voorwaarde dat ik beter word. Ik voel voortdurend dat ik bij hen in het krijt sta. Ik slaap zeven uur en dat is best. Soms slaap ik zes uur en dat is best. In 1997 bleef ik zonder stimulerende middelen 129 uur achter elkaar wakker. Mijn kortetermijngeheugen begon te haperen. Als ik elf uur slaap raak ik uitgedroogd en word ik wakker met migraine. Sinds mijn twintigste is lucide dromen een van mijn specialismen geweest. Ik blijf me erover verbazen dat dit een onderwerp is dat niemand boeit. Ik probeer het uit te leggen – wat een avonturen kun je beleven! –, maar ze geven er niet om. Ik vind het leuk verschillende slaapmethodes uit te proberen. Momenteel slaap ik vijf of zes uur 's nachts en één uur rond het middaguur. Het middaguur is mijn vijand. Als ik zelfmoord pleeg, zal het op het middaguur zijn. 's Nachts word ik niet melancholiek. Jarenlang heb ik alles gegeten,

zelfs insecten, rotte vis en paardenvlees, maar nu ben ik vegetariër. Ik houd van koken en als ik dat doe ga ik secuur te werk. Helaas houd ik niet van koken voor mensen die niet dankbaar zijn. Ik weet zeker dat dat een lelijk trekje is. Als jongen kende ik de zetten van het schaakspel, maar pas op mijn achttiende leerde ik spelen. Dat heb ik geleerd van de slimste jongen op school. Die had het geleerd van zijn vader, die ooit kampioen correspondentieschaak was geweest. Die man stierf en mijn vader stierf en hun twee zonen bleven achter om samen te schaken. Als ik de keus heb ga ik vaak op de vloer zitten. Ik zit graag overal achterin: in bussen, in bioscopen, enzovoorts. Ik ben niet graag zichtbaar. Of ik wil zo weinig zichtbaar zijn als mogelijk is. Ik houd niet van stoelen waarin je wegzakt of banken die te laag bij de grond staan. Ik heb er een hekel aan om gesprekken te voeren terwijl ik op zulke gevallen zit. Meestal ben je in zulke situaties ook gedwongen een drankje te balanceren en onhandig naar toastjes te reiken. Wanneer ik iemands huis betreed ga ik op zoek naar diens boeken en gebruik ik die boeken om diens denkvermogen te beoordelen. Mijn vermoedens over mensen zijn vaak juist, vaak griezellig juist. Dat betekent dat ik het uitzonderlijk erg vind wanneer ik het mis heb. Ik praat niet graag over boeken, maar ik vind het fijn als ze mijn blikveld vullen. Mijn favoriete accessoire waarmee iemand kan komen aanlopen is een boek. Het moet natuurlijk wel het juiste boek zijn. Ik heb in mijn leven een paar mensen ontmoet die echt van boeken hielden en ik voelde me vergaand hun mindere. Een van die mensen behandelde boeken verschrikkelijk. De meeste boeken

die hij aanraakte verwoestte hij. Zijn huis lag vol stapels, echt stapels boeken, vele met het omslag er half afgerukt en gescheurde en besmeurde bladzijden. Hij had ze allemaal gelezen. Zichzelf behandelde hij net zo. Toen ik jong was stal ik voortdurend boeken. Ik stal ook andere dingen, en niet alleen in de Verenigde Staten, maar ook wanneer ik in het buitenland was. Ik ben nooit bang geweest voor wat er zou gebeuren als ik in de gevangenis belandde. Op een of andere manier gaf het feit dat ik als kind voortdurend werd vernederd me een goede indruk van hoe ik eruitzag en hoe het was om mij te zien. Ik ben met bijna al mijn wandaden weggekomen. Ik ben niet dol op slimme mensen of op saaie mensen. Ik houd van mensen die gul zijn en niet proberen kleine dingen groot te laten klinken, mensen die hun schouders zetten onder hun betekenisgeving. Ik voel me erg gelukkig als ik in het openbaar vervoer zit, vooral in stadsbussen. Ik ben niet te goed voor hen, zij zijn niet te goed voor mij. Het past precies: een goede combinatie. Ik kan daar erg heldere gedachten hebben. Ik heb een hekel aan in auto's zitten, tenzij de situatie gevaarlijk is. Ik fiets graag om ergens te komen. Ik ben soms een wilde fietser en dat is reden tot zorg. Ik heb een hekel aan vrijetijdsfietsers. Ze bewegen zich op hoge snelheid in kekke pakjes en rijden alle andere mensen van de weg. Als ze gewond raken stoppen ze nooit voor elkaar. In plaats daarvan verzorgen gewone mensen ze. Ze kennen geen schaamte, heb ik gemerkt. Toen ik studeerde en echt flink begon te drinken, gruwde ik van de karaktermisvorming die drinken veroorzaakte bij zogenaamd fascinerende en trotse mensen. Ik vroeg me af waarom ik

mijn best zou doen een goede indruk op iemand te maken als je met een paar drankjes iemands vertrouwen kon winnen. Maar erger zijn de berekenende mensen die zichzelf nooit toestaan een druppel te drinken uit angst dat ze door de mand vallen. Mijn gezin kon niet de kleren voor me kopen die op konden tegen de kleren van de andere kinderen in mijn stad. Zulke dingen leidden ertoe dat ik geminacht werd. Als volwassene draag ik steeds dezelfde kleren, heel goedkope kleren. Het voelt goed om me met mijn kleding niet te verheffen boven wie dan ook. Bij gelegenheden waarvoor ik een pak draag ben ik onthutst over de transformatie van de wereld. Iedereen behandelt je beter. Dat besef maakt me fysiek onpasselijk. Ik heb geen vertrouwen in mensen, maar tussen hen zitten een paar echte lieverds, en dat is genoeg, geen idee hoe ze zo zijn geworden. Ik heb meer wonderbaarlijke mensen ontmoet dan ik verdien. Ik huil snel, hoewel ik jarenlang totaal niet heb gehuild. Ik zou graag intens meeleven met mensen wier invalshoek ik niet kan bevatten. Uiteraard lukt dat me niet. Ik geloof niet dat wie dan ook echt is wie hij is, of in elk geval niet lang. Ik ben hebzuchtig, maar probeer dat niet te zijn. Ik eet verbazingwekkend snel en efficiënt. Daar walgen mensen van. Als ik ben uitgegeten hebben zij drie happen op. De kamer verdwijnt en er is alleen het bord voor me, zwevend in een vacuüm. Ik heb er klachten over gehad van mensen die openhartig zijn. Anderen zwijgen. Twee mensen die ik heb gekend aten op eenzelfde of een hogere snelheid. Wat mij betreft, ik doe alles zo snel als ik kan. Ik lees snel en onthoud erg weinig. Ik loop snel en neem haast nergens notie van. Ik weet niet